

Täysistunto

Torstai 2.5.2024 klo 16.01—0.46

20. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työehtosopimuslain ja työriitojen sovittelusta annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 12/2024 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 4/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 20. asia. Käsittelyn pohjana on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö TyVM 4/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. Jatketaan 25.4.2024 pidetyssä täysistunnossa keskeytettyä yleiskeskustelua. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

0.22 **Timo Suhonen sd:** Arvoisa herra puhemies! Tässä yön hämyisinä tunteina jatkamme jälleen kerran keskustelua tästä kohtalokkaasta ja aika kovastakin lakimuutoksesta, jossa siis kyse on lakko-oikeuden rajoittamisesta, joka samalla tulkintamme ja tulkintani mukaan rajoittaa kansalaisten perusoikeuksia.

Mietinnössä lukee seuraavasti:

”Työtaisteluoikeus on osa ammatillista yhdistymisvapautta, joka on turvattu sekä Suomen perustuslain 13 §:ssä että useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa. Työtaisteluoikeutta ei ole perustuslain 13 §:ssä nimenomaisesti mainittu, mutta perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut työtaisteluoikeuden liittyvän ammatilliseen yhdistymisvapauteen. Esityksessä ehdotetaan rajoituksia myötätuntotyötaisteluiden ja poliittisten työtaisteluiden käyttöön sekä lainvastaisiin työtaisteluihin liittyvän seuraamusjärjestelmän ankaroittamista, minkä vuoksi ehdotetut säännökset ovat merkityksellisiä useiden perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten näkökulmasta.” Toistan: ehdotetut säännökset ovat merkityksellisiä useiden perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten näkökulmasta. ”Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin lukeutuu myös vaatimus siitä, että rajoitus ei saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.” Toistan sen, että tällä lakimuutoksella mitä suurimmissa määrin rajoitetaan kansalaisten perusoikeuksia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén on poissa. Edustaja Viitala on poissa. Edustaja Nikkanen on poissa. Edustaja Gebhard on poissa. Edustaja Furuholm on poissa. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2024 vp

0.24 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Poliittisilla lakoilla on erityinen merkitys Suomen historiassa, sillä useimpien työntekijöille kuuluvien oikeuksien lisäksi jopa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus Suomessa on saavutettu poliittisilla lakoilla.

Kansalaisyhteiskunnan mahdollisuus vaikuttaa poliittisiin päätöksiin on demokratian ydinsisältöä, ja sen merkitys korostuu, kun hallituspuolueet puhuivat eduskuntavaaleissa työelämäasioista täysin päinvastaista kuin mitä ne nyt tekevät. Vaaleissa perussuomalaiset, kristillisdemokraatit ja RKP lupasivat ay-liikkeen kyselyssä säilyttää lakko-oikeuden vähintään nykyisessä laajuudessaan.

Suomessa on ollut poliittisia lakkoja harvoin, mutta silti hallitus on nostanut ne tikun nokkaan. Poliittisen työtaistelun rajoittaminen vie työntekijältä merkittävän mahdollisuuden vaikuttaa suoraan omaan toimeentuloon ja asemaan vaikuttaviin päätöksiin. Jos työtaistelu voi jatkossa kestää vain päivän, sen painostusvaikutus on hyvin vähäinen.

10 000 euron alaraja lakkosakoissa on kohtuuton. Tällainen sanktio voisi jatkossa seurata hyvin maltillisesta ja lyhytkestoisesta mielenilmauksesta esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa kaupan kassat laitetaan vähäksi aikaa kiinni työnantajan epäasiallisen toiminnan vuoksi. Mikäli näin toimitaan työehtosopimuksen ja siitä seuraavan työrauhavelvoitteen ollessa voimassa, seuraa lakkosakko, jonka alaraja nousee nyt 10 000 euroon. Nykyisin tyypilliset lakkosakot ovat muutamia tuhansia euroja ja vähämerkityksellisissä työtaistelutoimenpiteissä vielä huomattavasti tätä pienempiä. 10 000 euron sakko yksittäisen ammattiosaston maksettavaksi on täysin kohtuuton.

Iso periaatteellinen muutos on myös yksittäisen työntekijän rankaiseminen lakkoon osallistumisesta 200 euron hyvitysseuraamuksella. Tämä muuttaa koko seuraamusjärjestelmän perusperiaatteita, sillä tähän asti lakkoon osallistuminen on ollut työntekijöille aina sallittua, ja lakon laillisuudesta vastaa sen järjestävä taho kollektiivisesti. Hyvityssakko tulisi käytännössä harvoin maksettavaksi, koska se edellyttää työtuomioistuimen ratkaisua lakon laittomuudesta. Henkilökohtaista hyvityssakkoa voitaisiin kuitenkin käyttää pelotteena, jolla työnantajat pystyisivät painostamaan työntekijöitä lakkojen murtamiseksi.

Myötätuntotaistelutoimien, kuten tukilakkojen, rajoittaminen heikentää laajasti työntekijöiden neuvotteluasemaa. Pienet ammattiliitot ovat onnistuneet torjumaan työnantajien aiempia heikennyksiä isompien tuella. Se on ollut myös merkittävää niillä aloilla, joissa työntekijöiden järjestäytymisaste on ollut pieni tai työntekijän asema muuten heikko. Käytännön esimerkkinä Postin vuonna 2019 kaavailema 700 pakettijakajan työehtojen heikentäminen onnistuttiin torjumaan tukilakoilla, jollaiset eivät enää jatkossa olisi välttämättä mahdollisia.

Esityksen mukaan lakimuutoksen työllisyysvaikutus on siis todennäköisesti kokonaisuudessaan korkeintaan joidenkin satojen henkilötyövuosien suuruinen siitä syystä, että esityksen kansantaloudellinen vaikutus arvioidaan melko vähäiseksi. Hallitus on siis rajoittamassa perusoikeuksia merkittäväällä tavalla ilman olennaista vaikutusta kansantalouteen tai työllisyyteen. Esitetyt lakko-oikeuden heikennykset menevät monessa suhteessa muita Pohjoismaita pidemmälle ja ovat kyseenalaisia Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Kansainvälinen työjärjestö ILO toimitti työministerille huhtikuussa kirjeen, jossa se kehotti hallitusta vielä neuvottelemaan lakko-oikeuden rajoituksista työmarkkinaosapuolten kanssa. Hallitus kuitenkin kieltäytyi neuvotteluista ja totesi medialle, että keskustelut etujärjestöjen kanssa on käyty jo aikanaan.

Hallitus on halunnut loppuun asti pimitää lain voimaantuloajankohdan, ja julkisuuteen on välitetty vihjailuja, joiden mukaan voimaantulo olisi ollut 1. päivä toukokuuta. Tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2024 vp

kaikki kertoi siitä, että hallituksen riveistä on pyritty tarkoituksella lietsomaan vastakkainasettelua ja konflikteja työmarkkinoille piittaamatta taloudellisista kustannuksista ja yhteiskunnallisista vahingoista. Demokratiaa kunnioittavaa olisi ollut antaa eduskunnan päättää voimaantulosta.

Mikä on sitten vaihtoehto? Ruotsissa lakkojen vähäinen määrä selittyy työmarkkinaosa-puolten vahvalla yhteistyöllä sekä työntekijöiden tulkintaetuoikeudella ja myötämäärä-misoikeudella ja vahvalla sovitteluinstituutiolla. Lainsäädännölliset erot eivät ole merkit-täviä. Hallituksen työmarkkinapolitiikka ajaa täysin päinvastaiseen suuntaan ja tulee to-dennäköisesti johtamaan vain lakkojen lisääntymiseen.

Kaiken kaikkiaan hallituksen linjaukset johtavat työntekijöiden aseman heikentymiseen kolmella eri tasolla:

Työpaikkataso: Kohtuuttomilla uhkasakoilla viedään ammattiosastojen edellytykset puuttua työnantajan epäasialliseen toimintaan edes maltillisilla mielenilmaisuihin silloin, kun työrauhavelvoite on voimassa. Lakkosakoilla voidaan pelotella yksittäisiä työntekijöi-tä olemaan osallistumatta lakkoihin yleisesti.

Työehtosopimukset: Kun tukilakkojen mahdollisuutta rajoitetaan voimakkaasti, tulevat etenkin heikommien järjestäytyneillä aloilla palkkojen ja työehtojen heikennykset ja niin sanottu työehtoshoppailu lisääntymään.

Lainsäädäntö: työntekijöiltä ja työntekijäjärjestöiltä viedään mahdollisuus vaikuttaviin mielenilmaisuihin poliittisia lakkoja rajoittamalla. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mäkynen, olkaa hyvä.

0.31 Matias Mäkynen sd: Arvoisa puhemies! Tänä iltana tässä salissa käyty keskustelu tiivistää hyvin, mistä Orpon hallituksessa on kysymys. Olemme istunnon alkupuolen käsi-telleet maahanmuuttolakien kiristyksiä, joilla tehdään — joissain tapauksissa pienempää, joissain suurempaa — kiusaa maahanmuuttajien elämään. Samalla heikennetään Suomen houkuttelevuutta varsinkin työperäisen maahanmuuton kohdemaana.

Nyt palaamme käsittelemään hallituksen työmarkkinaheikennyksiä, jotka ovat olleet kaupanteon toisen osapuolen tavoitteena. Ensimmäiseen käsittelyyn on nyt päätynyt en-simmäinen esitys hallituksen työelämäjärjestelmämuutoksesta, jossa on kaksi päätavoitet-ta. Ensinnäkin asetelmaa muutetaan työmarkkinoilla niin, että työnantajien neuvotteluase-maa ja työnjohto-oikeutta vahvistetaan työntekijöiden kustannuksella, ja toisaalta taloudel-lista riskiä siirretään työnantajilta työntekijöille.

Työehtosopimusten ja luottamusmiesten aseman heikentäminen paikallisen sopimisen varjolla, lakko-oikeuden rajoittaminen ja neuvotteluveto-oikeuden heikentäminen murtavat nykyistä neuvottelujärjestelmää, ja toisaalta palkaton sairauspäivä, irtisanomisen helpotta-minen ja perusteettomien pätkätoiden laillistaminen siirtävät riskiä työntekijöille. Tämä järjestelmämuutos tulee lisäämään epävarmuutta, heikentämään työntekijöiden ansiokehi-tystä ja hyvinvointia sekä syventämään monia yhteiskunnallisia ongelmia kuten eriarvoi-suutta, epätasa-arvoa ja matalaa syntyvyttäkin. Voittajat istuvat yhteiskunnan ylemmillä, omistavilla portailla.

Mutta onko tosiaan niin, että jonkun oikeuksien rajaaminen on jonkun toisen eduksi, tai onko työelämäneuvottelu nollasummapeliä? Näin ei tietenkään tarvitse olla. Suomessa on läpi historian saavutettu kaikkia osapuolia hyödyttäviä yhteisiä ratkaisuja, joista niin työn-antajat kuin työntekijät ovat hyöttyneet. Hallitus on nyt kuitenkin valinnut vastakkainaset-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2024 vp

telun tien ja tekee yksipuoliset heikennykset työntekijöiden asemaan. Tämä on suoraan palkanmaksusta vastaavan työnantajan intressissä ja eduksi ja heikentää työntekijöiden asemaa neuvotteluosapuolena.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä olevat lakko-oikeuden rajoitukset rajoittavat työntekijöiden perus- ja ihmisoikeuksia. Työntekijöiden lakko-oikeus, silloin kun lakoilla puolustetaan työntekijöiden sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia, saa suojaa kansainvälisissä sopimuksissa. Suoja ei ole sidottu siihen, kohdistuuko lakko työehtosopimusneuvotteluihin vai työnantajaan vai poliittisen päätöksentekijään. Niin sanotut puhtaat poliittiset lakot, jotka eivät liity työntekijöiden sosiaalisen tai taloudellisen aseman turvaamiseen, voidaan kyllä kansainvälisen oikeuden ja sopimusten mukaan kieltää, mutta nyt hallitus on menossa kuitenkin huomattavasti pidemmälle ja puuttuu näin ollen kansainvälisten sopimusten suojaamiin ihmisoikeuksiin. Lakko-oikeus on suojattu osana yhdistymisvapautta useissa kansainvälisissä sopimuksissa. Esimerkiksi Saksa on saanut Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealta useita huomautuksia lainsäädännöstään, joka kieltää poliittiset lakot kokonaan.

Tukilakkojen rajaaminen tulee heikentämään entisestään naisvaltaisten, jo valmiiksi vaikeassa neuvotteluasemassa olevien, pienipalkkaisten alojen asemaa, ja yhdistettynä hallituksen pyrkimykseen kirjata lakiin vientivetoinen palkkamalli tulevat pienipalkkaiset naisvaltaiset alat pysyvästi tuomituiksi heikkoon työmarkkina-asemaan.

Lakkosakkojen korotuksella ja uusilla henkilökohtaisilla sanktioilla pyritään vaientamaan yksittäisten ihmisten halu lähteä taistelemaan oikeuksiensa puolesta. Ei ole myöskään sattumaa, että käsittelemme nyt ensimmäisenä tätä lakko-oikeuden rajoittamisesitystä ja sen jälkeen vasta muita työelämäheikennyksiä.

Työrauhasta keskusteltaessa nostetaan usein esiin, kuinka joissain Suomen vertailumaissa lakkoja on vähemmän. Suomi ei ole erityisen lakkoherkkä maa, mutta esimerkiksi Ruotsissa lakkoja on vähemmän, koska työmarkkinoilla kulttuuri on sopimiselle suotuisampi. Ruotsissa neuvottelujärjestelmä on monelta osin myös palkansaajalle edullisempi. Esimerkiksi työntekijöiden tulkintaetuoikeus luo työnantajille kannusteen hakea neuvotteluratkaisua paikallisiin sopimuskiistoihin, kun Suomessa tilanteet johtavat usein jopa laittomiin lakkoihin.

Tämä hallituksen ideologinen työelämäheikennysten paketti tuleeekin lisäämään lakkoja Suomessa. Kun työntekijöiden asemaa heikennetään näin järjestelmällisesti ja laaja-alaisesti, paineet työehtosopimusneuvottelukierroksilla kasvavat. Ensimmäiset merkit tästä tulemme näkemään jo ensi syksynä. Tämä tulee johtamaan suurempiin ja pitkäaikaisempiin lakkoihin kuin mihin olemme Suomessa viime vuosikymmeninä tottuneet.

Työnantajajärjestöjen pitkäaikaiset tavoitteet viedään tällä hallituskaudella maaliin. Hallitus ja sitä ohjaavat järjestöt ovat olleet valmiita ottamaan vastaan tänä keväänä pitkät ja laajat lakot, koska työelämäheikennysten arvo on arvioitu suuremmaksi kuin miljardi-luokkaan nousevat kustannukset lakoista. Oikeistopuolueet ja työnantajat ovat julkisuudessaakin avoimesti kertoneet arvioineensa, että Suomeen ei ole tulossa vasemmistoenemistöistä hallitusta, joten nyt on mahdollista heikentää työntekijöiden asemaa hyvin yksipuolisesti ja kaikilla niillä tavoilla, joita tämä hallitus tekee.

Uskallan olla tästä arviosta eri mieltä. Suomalaiset eivät tue hallituksen tavoitteita, eivät työntekijöiden aseman heikentämistä, eivät oman palkkakehityksensä heikentämistä, eivät oman työelämänsä epävarmuuden lisäämistä. Kun nämä uudistukset tulevat voimaan, kun ne alkavat syödä ihmisten ansiokehitystä, Suomessa tapahtuu muutoksia, jotka tulevat ole-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2024 vp

maan hyvin ennakoimattomia ja toivottavasti kanavoituvat parlamentarismien ja demokraattisten keinojen kautta, eivätkä johda isompiin levottomuuksiin. Varmaa on kuitenkin se, että lakot tulevat lisääntymään ja levottomuus työmarkkinoilla pitkäksi ajaksi tästä eteenpäin. Näiden haavojen umpeen kuromiseen tulee menemään aikaa, ja neuvottelupöytään on mahdollista palata, mutta se vaatii aitoa halua löytää yhteisiä ratkaisuja, ja sitä tämä hallitus tai sen takana seisovat järjestöt eivät ole osoittaneet missään vaiheessa, ja se on se suurin ongelma ja suuri vahinko, jonka te suomalaiselle yhteiskunnalle aiheutatte.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina, olkaa hyvä.

0.38 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys muuttaa pitkään voimassa ollutta työrauhalainsäädäntöämme. Lakko-oikeuden ydintä on nyt rajattu, mikä on askel taaksepäin perusoikeuksien kunnioittamisessa. Tämä esitys heijastaa huolestuttavaa suuntaa, johon Suomi näyttää valitettavasti liikkuvan. Hallitus puuttuu tällä esityksellä kansalaisten perusoikeuksiin. Demokratian ja mielenilmaisun kannalta on huolestuttavaa, että hallitus kiirehtii lakimuutosta, joka voi rajoittaa tulevia mielenilmauksia hallituksen esityksiä vastaan. Tämä lakkolaki on vain yksi esimerkki useista työelämää ja sosiaaliturvaa koskevista esityksistä. Se on valitettavaa, sillä tällaiset toimet aiheuttavat vastakkainasettelua työmarkkinoilla, erityisesti kun työllisyystilanne on jo valmiiksi haastava.

Esimerkiksi hallituksen esityksessä mainittu yhden tunnin työajan vuosittainen lisäys työntekijää kohden perustuu virheellisiin tietoihin. On myös huomattava, että hallituksen esityksessä on keskitytty lähinnä työnantajien etujen ja oikeuksien turvaamiseen, kun taas työntekijöihin kohdistuvat vaikutukset on jätetty suurimmalta osin huomioimatta. Esitykseen ei ole haluttu tehdä muutoksia yksittäiseen työntekijään osuvien vaikutusten osalta. Esimerkiksi ehdotettu 200 euron sakko yksittäiselle työntekijälle on täysin tarpeeton ja kohtuuton toimenpide, joka ei sovi suomalaiseen työmarkkinakulttuuriin.

Lainsäädäntöprosessi on herättänyt kysymyksiä siitä, onko tämä oikea tapa tehdä lainsäädäntöä. Tämän tyyppiset suuret muutokset perusoikeuksiin tulisi tehdä harkiten ja huolellisesti, ei hätiköiden, jos ollenkaan. Nyt tehdään valtavia systeemitason muutoksia perusoikeuksien kustannuksella ja aiheutetaan kaaosta sekä vastakkainasettelua. Hallituksen esityksestä ei käy ilmi, miksi juuri kyseinen lakiesitys on sopivin ja ainoa keino valittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys herättää vakavia kysymyksiä lainvalmisteluprosessin avoimuudesta ja huolellisuudesta. Hallitus perustelee esitystään pohjoismaisilla käytänteillä, vaikka asiantuntijat ovat todenneet, ettei se pidä paikkaansa. Mikäli asiantuntijalausunnot eivät saa hallituspuolueita harkitsemaan kantaansa saati lausuntojaan, niin toivottavasti muiden maiden, Pohjoismaiden, hallitusten antamat vastaukset tuovat tähänkin asiaan lisää valoa ja tietoa. Henkilökohtaisesti olen jättänyt asiasta kirjallisen kysymyksen muiden Pohjoismaiden hallituksille Pohjoismaiden neuvoston jäsenenä.

Työmarkkinoiden kehittäminen Suomessa on perinteisesti tapahtunut yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa, ja tähän tulisi jatkossakin pyrkiä. Valitettavasti tämä lakimuutos vie meitä päinvastaiseen suuntaan. Perusoikeuksien kunnioittaminen, työmarkkinoiden tasapuolisuus ja sopimisen kulttuuri ovat arvoja, joita Suomessa tulee vaalia. Toivoin, että tämä hallituksen esitys ei kuuna päivänä olisi nähnyt päivänvaloa saati tätä yönkajoa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaapa hyvä.

0.42 Timo Suhonen sd: Arvoisa herra puhemies! Kun näissä hallituksen esityksissä puhutaan nyt näitesti työreformista tai työelämän uudistuksista, elikkä suomennettuna työelämän heikennyksistä, niin siellähän on jo tavallaan kartta tehty alusta pitäen siten, että mitenkä hallitus etenee näissä merkittävässä heikennyksissä. Ja siellähän on toteutettu jo: Sovitellun työttömyysturvan suojaosa on poistettu, työttömyysturvan lapsikorotukset on poistettu, työttömyysturvan omavastuu-aikaa on pidennetty, työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus ja työttömyysetuuden saaminen jaksotusajalta. Elikkä toteutettuja asioita jo on näissä uudistuksissa, suoraan sanottuna heikennyksissä.

Ja nyt sitten tämä lakko-oikeuden rajoittaminen tilanteessa, jonka jälkeen tapahtuu seuraavia asioita. Työntekijän irtisanomiseen riittää jatkossa asiallinen syy. Ensimmäinen sairaslomapäivä muuttuu palkattomaksi omavastuupäiväksi. Määräaikaisuus ei aina tarvitse erityistä perustetta. Lomautuksen varoaikaa lyhennetään. Työsopimuslakiin perustuva työntekijän takaisinottovelvollisuus poistuu alle 50 henkilön yrityksiltä. Paikallista sopimista lisätään, tarkoittaa suoraan yleissitovien työehtojen mahdollista romuttamista. Valtakunnansovittelijan mahdollisuuksia työriitojen sovittelussa rajoitetaan. Ansiopäivärahaa leikataan kahden kuukauden jälkeen. Työttömyyspäivärahan työssäoloehto euroistetaan. Työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä luovutaan. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehto pidennetään. Palkkatuettu työ lakkaa kerryttämästä työttömyyspäivärahan työssäoloehto. Vuorotteluvapaajärjestelmä lakkautetaan. Aikuiskoulutustuki lakkautetaan. Asumistuen työssäkäyntiin liittyvä suojaosa poistetaan. — Suorastaan hengästyttävä lista jo tiedossa olevista asioista, johonka tämä hallituksen kartta johtaa.

Voin todeta lopuksi sen, että tulemme varmaan näkemään aika merkittäviä mielenilmaisuja, lakkoja, tuossa kesän, loppukesän ja syksyn aikana, kun työehtosopimuskierrokset käynnistyvät. On surullista katsottavaa siinä vaiheessa, mihinkä tämän hallituksen työelämäuudistukset ja reformit sitten lopulta valitettavasti johtavat. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.